

**ТРАНСФОРМАЦЫЯ ФОРМ І СПАСАБАУ ФУНКЦЫЯНАВАННЯ
ПРАТЭСТАНЦІКХ СУПОЛАК**

(1965 – 1985 ГГ.)

Балтрушэвіч Н.Г.

*УА «Віцебскі дзяржаўны медыцынскі ордэна Дружбы народаў
медыцынскі ўніверсітэт»*

У адносінах паміж рэлігійнымі абшчынамі і савецкімі дзяржаўнымі органамі ўлады ў перыяд з 1965 па 1985 гады прыярытэтнымі заставаліся камандна-адміністрацыйныя меры. У лістападзе 1967 г. у дакладзе Л. І. Брэжнева “50 гадоў вялікіх перамог сацыялізму” былі вызначаны новыя тэарэтычныя палажэнні партыйнай і дзяржаўнай палітыкі ў адносінах да рэлігіі [1, с. 92]. Асновай ідэалагічнай работы, як і ўсяго грамадска-палітычнага жыцця перыяду “застоя”, стала канцэпцыя развітога сацыялізму ў адрозненне ад паскоранага будаўніцтва камунізму, аб’яўленага ў канцы 1950-х – пачатку 1960-х гг. [2, с. 279]. Развіццё рэлігійнага жыцця ў краіне ўяўлялася толькі як прагрэсіруючы працэс “згасання”. У такіх умовах агрэсіўная работа заставалася прыярытэтнай у дзейнасці КПСС – КПБ [3, с. 293].

У адказ вернікі адкрыта выступалі за адмену заканадаўства аб культах, якое не забяспечвала сапраўднай свабоды сумлення ў СССР. Гэты феномен у грамадска-палітычным жыцці атрымаў назву “рэлігійны экстрэмізм”. Дзеянні “экстрэмістаў” мелі месца ў праваслаўнай, каталіцкай цэрквах, але больш за ўсё яны распаўсюдзіліся ў сектанцкіх арганізацыях. Фактычна гэта з’яўлялася праўдзівым апазыцыі вернікаў да ўлады [3, с. 297].

У студзені 1965 г. Прэзідыум Вярхоўнага Савета СССР прыняў пастанову “Аб некаторых фактах парушэння сацыялістычнай законнасці ў адносінах да веруючых”. Многія асуджаныя вернікі, у тым ліку і святшчэннаслужыцелі, былі вызвалены і рэабілітаваны. Аднак усе гэта было акцыяй падрыву аўтарытэту М. Хрушчова, які ў кастрычніку 1964 г. быў адпраўлены на пенсію. Глыбінных пераўтварэнняў у адносінах да царквы не адбылося, ды і не магло адбыцца. За ажыццяўленнем курсу агрэсіўнай работы КПСС строга сачыў “ветэран” барацьбы з рэлігіяй М.А. Суслаў, які кіраваўся парадамі, дадзенымі яму яшчэ ў 1948 г. І. Сталіным – “не высвечваць” дадзенае пытанне, ажыццяўляў падрыў уплыву царквы “паўканспіратыўна”, шырока не абмяшчаючы рашэнні ЦК КПСС, каб не правакаваць кампаніі пратэсту на Захадзе і ўнутры краіны [4, с. 390].

З 1977 года, пасля падпісання СССР Хельсінскага акта і прыняцця Канстытуцыі, Савецкая дзяржава ўзяла на сябе і гарантыі выканання правоў чалавека ў краіне. Барацьба за рэлігійную свабоду і за права эміграцыі лагічна прывяла пратэстантаў, у першую чаргу п’яцідзесятнікаў і прыхільнікаў РЦЕХБ, да ўдзелу ў агульным руху за правы чалавека. Вернікі, спасылаючыся на савецкую Канстытуцыю, лічылі, што яны маюць права мець міжнародныя кантакты незалежна ад дзяржавы. У сваю чаргу і грамадскасць Захаду, якая раней мела інфармацыю з СССР толькі ад афіцыйнага кіраўніцтва УСЭХБ, стала атрымліваць яе і ад незарэгістраваных абшчын.

Для спынення актыўнасці вернікаў-пратэстантаў і зняцця напружанасці ўлады аднавілі адкрыцця ганенні. Разам з работнікамі Савета па справах рэлігій пры Савеце Міністраў БССР, іх упаўнаважанымі ў абласях барашчы з нелегальнымі арганізацыямі вялі органы КДБ. У ліпені 1967 г. па ініцыятыве Ю. Андропова, які з 1967 г. узначаліў КДБ СССР, было створана падраздзяленне, якое сканцэнтравалася на барашчы з рэлігійнымі экстрэмістамі – Пятае ўпраўленне КДБ. Па прызнанні былога ўпаўнаважанага па справах рэлігій Мінскага аблвыканкама І. Плахатнюка, Камітэт і яго супрацоўнікі атрымалі мянушку “суседзі”. “Не стану абагульняць, але магу цвёрда заявіць, што супрацоўнікі абласнога ўпраўлення, якія курыравалі пытанні рэлігій, дарма хлеб не елі, - значаць ўпаўнаважаны. – Яны ведалі, што адбываецца ў кожнай канфесіі. Маглі прадугледзець любыя нечаканасці, адначасова вялі прафілактыку, выклікалі, папярэджвалі. Калі-нікалі прасілі нас нешта вывучыць, з некім пагутарыць” [Цыт. па: 5, с. 196].

Такім чынам, гады кіравання Л. Брэжнева вызначаюцца не меншымі складанасцямі ў жыцці канфесій увогуле і пратэстанцкай царквы ў прыватнасці. Працягвалася палітыка закрыцця малітоўных дамоў, зняцця з рэгістрацыі абшчын.

Абранне ў сакавіку 1985 г. на пасаду Генеральнага сакратара ЦК КПСС М. Гарбачова і абвясчэнне ў краіне кампаніі “перабудовы” прынесла радыкальныя змяненні ў адносіны дзяржавы да канфесій. Ужо ў першых выказваннях дзеячаў культуры, палітыкі падкрэслівалася, што “пошук паспяховага рэгулявання адносін дзяржавы і царквы нельга аддзяліць ад пераадолення і вывучэння мінулых памылак” [Цыт. па: 6, с. 68]. Упершыню з крытыкай канфесіянальнай палітыкі ў савецкім грамадстве на XIX Усесаюзнай канферэнцыі КПСС выступіў М.С. Гарбачоў, які падкрэсліў “Мы не хаваем сваіх адносін да рэлігійнага светапогляду як нематэрыялістычнага, ненавуковага. Але гэта не падстава для неважлівых адносін да духоўнага свету веруючых людзей і тым больш – скарыстанне якога б ні было адміністрацыйнага ціску для замацавання «матэрыялістычных поглядаў»” [7, с. 51]. Такая пазіцыя эліты змяніла адносіны да рэлігійнага светапогляду і абумовіла пачатак новага перыяду ў развіцці дзяржаўна-канфесійных адносін.

Сёння кожнаму грамадзяніну Рэспублікі Беларусь прадастаўлена права спавядаць любую рэлігію альбо быць атеістам. Грамадства зацкаўлена ў дыялогу прадстаўнікоў розных канфесій, усталяванні прынцыпаў талерантнасці і супрацоўніцтва. Але для таго, каб працягваць дабратворны дыялог паміж дзяржавай і царквой, пазбегнуць шматлікіх памылак і перагібаў, неабходна глыбока і дасканала вывучаць канфесіянальную гісторыю на розных этапах яе развіцця, улічваць вопыт мінулага.

Літаратура:

1. Брежнев, Л.И. Ленинским курсом. Речи и статьи: в 2-х т. / Л.И. Брежнев. – М.: Политиздат, 1970. – Т.2. – 608 с.
2. Касцюк, М. Бальшавіцкая сістэма ўлады на Беларусі / М. Касцюк. – Мінск: ВП “Экаперспектыва”, 2000. – 308 с.
3. Канфесіі на Беларусі (к 18-20 ст.) / В.В. Грыгор’ева [і інш.], пад навук рэд. У. І. Навіцкага. – Мінск: ВП “Экаперспектыва”, 1998. – 340 с.
4. Шкваровский, М.В. Русская православная церковь при Сталине и Хрущёве (Государственно-церковные отношения в СССР в 1939-1964 годах) / М.В. Шкваровский. – М.: Издательство “Крутицкого Патриаршего Подворья”, 2000. – 400 с.
5. Плахотнюк, И. Кесарево кесарю / И. Плахотнюк // Нёман. – 1995. – № 9. – С. 177-200.

6 Одинцов, М.И. Путь длиною в семь десятилетий: от конфронтации к сотрудничеству (государственно-церковные отношения в истории советского общества) / М.И. Одинцов // На пути к свободе совести: сб-к статей, под общ. ред. Д.Е. Фурмана и о. Марка (Смирнова). – М.: Прогресс, 1989. – С. 29-72

7 О ходе реализации решений XXVII съезда КПСС и задачах по углублению Перестройки Доклад Ген. Секретаря ЦК КПСС т. Горбачева М.С. / XIX Всесоюзная конференция Коммунистической партии Советского Союза, 28 июня - 1 июля 1988г. : Стенографический отчет: в 2 т. – М.: Политиздат, 1988. – Т. I